Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding en Veiligheid
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Minister van Justitie en Veiligheid

Ministerie van Justitie en Veiligheid
Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

Datum
7 september 2026

Ons kenmerk
7874059

nota

Beslisnota bij aanbiedingsbrief WODC-rapport
Narratieven over 'kwaadaardige elites'

1. Aanleiding

Op 7 september publiceert het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC) een onderzoek naar literatuur over het 'Kwaadaardige elite'-narratief. Bijgaand treft u de aanbiedingsbrief aan de Tweede Kamer. Het betreft een beknopte, beleidsarme reactie omdat het onderzoek geen beleidsaanbevelingen formuleert. Voor de beleidsmatige inzet op anti-institutioneel extremisme verwijst u naar de Nationale Extremismestrategie 2024 – 2029 en de Kamerbrief met beleidsreactie op het WODC-rapport over anti institutionalisme in Nederland van 26 november 2026.[1][2] Gestreefd wordt om de aanbiedingsbrief gelijktijdig met de publicatie te verzenden aan de Tweede Kamer.

2. Geadviseerd besluit

U wordt geadviseerd in te stemmen met bijgevoegde aanbiedingsbrief en verzending daarvan tezamen met het WODC-onderzoek aan de Tweede Kamer.

3. Kernpunten

Het rapport is een verslag van hetgeen er sinds 1970 is gepubliceerd in wetenschappelijke en grijze literatuur over 'kwaadaardige elites' in een periode vanaf de Middeleeuwen tot heden. Het tracht een overzicht te bieden van de studies over complotnarratieven waar 'kwaadaardige elites' centraal staan. De onderzoekers gaan in op wat er is geschreven over de inhoud, vorm, historie, context, omvang en verspreiding van deze narratieven.

De kernpunten uit het onderzoek zijn:

- Het kwaadaardige elite-narratief lijkt het meest op een 'super conspiracy': een overkoepelend narratief waarin gebeurtenissen en elementen uit andere complotten zijn geïntegreerd.
- Er zit historische continuïteit in de gepercipieerde 'elite', die veel macht wordt toegedicht. Sinds de Middeleeuwen zijn deze 'samenzweerders' met name religieuze groepen, politieke tegenstanders, geheime

[1] Rijksoverheid, Bevorderen, Beschermen, Bestrijden. Nationale Extremismestrategie 2024-2029, mei 2024.
[2] Kamerstukken II, vergaderjaar 2025-2026, 29 754, nr. 770.

genootschappen en buitenstaanders. Denk bijvoorbeeld aan Joden, vluchtelingen, de LHBTQ+-gemeenschap en het feminisme. In het populistisch-rechtse discours worden deze smaken met elkaar verbonden.
- Hedendaagse complotnarratieven zijn meer ambigu en fluïde en richten zich meer dan vroeger op 'het systeem'. Dergelijke narratieven richten zich op een veronderstelde elite, terwijl de makers en verspreiders van deze complotten vaak zelf als 'de macht' te definiëren zijn op basis van hun politieke en economische positie.
- Door de opkomst van sociale media zijn complotten minder geografisch gebonden, is de 'vijand' zichtbaarder geworden en neemt de verspreiding mondiale proporties aan, waarbij de poortwachtersfunctie van reguliere media ontbreekt.
- Het onderzoek kan geen conclusies trekken over de omvang en het groeipotentieel van complotnarratieven, omdat er in de literatuur weinig overeenstemming bestaat over hoe dit gemeten moet worden. Er is wel consensus over het feit dat complotten tot de culturele mainstream zijn gaan behoren, maar het is nog onduidelijk wat de invloed van complotnarratieven is op democratische instituties.
- Er spelen veel factoren een rol bij de populariteit van complotnarratieven. Denk bijvoorbeeld aan de economische context, crises, de rol van populisme of culturele factoren.

4. Toelichting

Het rapport bevat geen beleidsaanbevelingen, maar conclusies op basis van wat er in de literatuur bekend is over complotten waar een 'kwaadaardige elite' een centrale rol speelt. In uw reactie wordt er geen beleid uitgelicht, maar ingegaan op twee conclusies uit het onderzoek, die implicaties hebben voor de democratische rechtsorde en daarmee van belang zijn voor het kabinet.

4.2 Krachtenveld

De bescherming van minderheden en de werking van de democratische rechtsorde is een verantwoordelijkheid voor alle departementen. Meer specifiek is het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties verantwoordelijk voor de beleidsterreinen openbaar bestuur en democratie. De aanpak van (anti-institutioneel) extremisme valt onder de coördinatie van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid.

4.3 Communicatie

Het onderzoek wordt na akkoord op de aanbiedingsbrief, gelijktijdig met het verzenden aan de Tweede Kamer, door het WODC gepubliceerd.

5. Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

De persoonsgegevens van de ambtenaren zijn niet openbaar ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer.